

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

УДК 613:378.03

*Любов Канішевська, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

У статті уточнено сутність феномена “ціннісне ставлення до здоров'я” як цілісної системи індивідуальних, вибіркових зв'язків особистості з різними явищами та предметами оточуючого середовища, що знаходить прояви у практичній життєдіяльності, емоціях і оцінках здоров'я. Розкрито шляхи формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді.

Ключові слова: здоров'я, цінності, ставлення, ціннісне ставлення до здоров'я, студентська молодь.
Лит. 9.

*Любовь Канишевская, доктор педагогических наук, профессор кафедры педагогики
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины,
г. Киев*

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ
К ЗДОРОВЬЮ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ**

В статье уточнена сущность феномена “ценностное отношение к здоровью” как целостная система индивидуальных, избирательных связей личности с различными явлениями и предметами окружающей среды, что находит проявление в практической жизнедеятельности, эмоциях и оценках здоровья. Раскрыты пути формирования ценностного отношения к здоровью у студенческой молодежи.

Ключевые слова: здоровье, ценности, отношение, ценностное отношение к здоровью, студенческая молодежь.

*Lyubov Kanishevskaya, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Pedagogy Department
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

**THE THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF VALUE ATTITUDE
TO THE HEALTH AMONG THE STUDENTS' YOUTH**

The purpose of the article is to clarify the nature of the phenomenon “the value attitude to health” and to reveal the ways of creating the value attitude concerning the health of students.

The preservation and promotion of health of students is considered to be the problem of national scale, because of the declining of health of young generation due to the number of reasons: the reduction of the material prosperity of a large part of population, an environmental degradation, the spread of harmful habits among the young people, a lack of system of culture of health in the current society.

Up to 70% of university students almost do not use in their life or use inefficiently such important components of a healthy lifestyle as the rational work and nutrition, the rational physical activity, the refusal of bad habits, that significantly reduce the capacity of the body.

People's attitude to health includes both the assessment and the awareness of the importance of health in the human life and in the social and historical practice. It means, on the one hand, the moral and spiritual stance on human health, on the other hand, the practical implementation of knowledge concerning the saving of health, that capture the objectively existing relationship between the health and human health.

The interpretation of the phenomenon “the value attitude to health” is explained as the systematic examination of mental formation and dynamic personality; connecting the systems of the body with the environmental factors.

One of the factors in the formation of values of students' attitudes towards health are the extracurricular activities.

Some of the ways of forming value attitude to health of students include: 1. Involving students into the sports activities (the sport groups, clubs, participating in the sports competitions, the outside sport activity, the sports historical and cultural tourism, the professional sport, etc.); 2. mastering the philosophical, methodological, theoretical information in the field of formation, preservation and promotion of health; 3. mastering the ways of using the information concerning the correct choice of health systems and practices in the field of preservation and promotion of health.

Keywords: health, values, an attitude, the value attitude to health, the students' youth.

Постановка проблеми. Збереження та зміцнення здоров'я у студентської молоді нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу, оскільки погіршення здоров'я молодого покоління зумовлено цілою низкою об'єктивних причин: зниження матеріального добробуту значної частини населення, погіршення екологічної ситуації, поширення серед молоді шкідливих звичок, відсутністю сформованої системи культури здоров'я в суспільстві.

У державних документах: Законах України "Про охорону дитинства", "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про заходи щодо протидії незаконному обігу наркотичних речовин, прекурсорів та зловживання ними", "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення", "Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя дітей та молоді", Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Наказі Президента України "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердженні здорового способу життя", Наказі Міністра охорони здоров'я України "Про поліпшення діяльності органів і закладів охорони здоров'я з питань здорового способу життя, гігієнічного виховання населення", акцентується увага на збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління.

Студенти вищих навчальних закладів є найбільш перспективною віковою категорією щодо формування ціннісного ставлення до здоров'я, оскільки саме в цьому віці відбувається засвоєння основних обсягів інформації, вироблення стилю життя, проявляється індивідуальна свідомо активність у всіх сферах життєдіяльності.

Встановлено, що до 70 % студентів вищих навчальних закладів практично не використовують у своїй життєдіяльності або використовують неефективно такі важливі компоненти здорового способу життя, як: раціональна праця, раціональне харчування, раціональна рухова активність, відмова від шкідливих звичок, а це суттєво знижує резервні можливості їх організму (Р. Раєвський, С. Канішевський та інші).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць засвідчує, що питання збереження і зміцнення здоров'я і здорового способу життя студентської молоді знаходяться в центрі уваги дослідників різних галузей знань: соціологів – О. Балакірева, О. Віцько,

Т. Каменська, І. Кононов, Н. Мірошниченко, В. Подшивалкіна, І. Руценко, Ю. Свеженцева, А. Сердюк, В. Соболев та інші); медиків (М. Амосов, І. Брехман, М. Гончаренко, А. Лисицина, А. Хрипкова та інші); вчених-педагогів (Г. Апанасенко, Н. Баженова, В. Бобрицька, О. Дубогай, О. Єжова, С. Канішевський, С. Кириленко, В. Околелова, С. Омельченко, В. Оржеховська, С. Свириденко, І. Смолякова, С. Присяжнюк, Р. Раєвський, В. Сорокіна, Л. Суценко, М. Філіппов, Т. Шаповалова та інші).

Мета статті – уточнити сутність феномена "ціннісне ставлення до здоров'я" та розкрити шляхи формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, спосіб життя – це спосіб існування людини, заснований на синтезі умов її індивідуальної історії життя й конкретними моделями поведінки. Відтак, "здорова модель поведінки" для даних конкретних умов зменшує ризик виникнення захворювання. Різні умови життя передбачають різні моделі "здорової поведінки" [4].

Уточнення сутності феномена "ціннісне ставлення до здоров'я" у студентської молоді передбачає розкриття складників цього узагальнюючого поняття, насамперед "здоров'я", "цінності", "ставлення", спосіб життя.

Дослідниця Л. Суценко зазначає, що у визначенні категорії "здоров'я" користуються суб'єктивними або об'єктивними підходами й критеріями.

У першому випадку в основу поняття "здоров'я" покладено лише суб'єктивний стан індивіда. За іншого підходу, що апелює до об'єктивних критеріїв, здоров'я розглядається як стан структур і функціональних систем людського організму. Отже, у першому випадку, "бути здоровим" означає не мати будь-яких суб'єктивних скарг і відчувати повноту фізичних і духовних сил. За другого підходу, здоров'я визначається як нормальний фізіологічний стан, як оптимальне пристосування до вимог середовища, а хвороба – як функціональна чи органічна недостатність, як порушена пристосованість, тобто "поломка" адаптаційних механізмів організму [8, 25].

Поняття цінностей пов'язане з поняттям "значущість" чого-небудь (предмета, явища, властивості) в житті і діяльності людей щодо їхніх потреб, інтересів, цілей для конкретної особистості, суспільства з погляду того, наскільки цей предмет, явище, властивість здатні задовольняти певну потребу.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКІЙ МОЛОДІ

За визначенням тлумачного словника: “цінність – 1) позитивна чи негативна значущість об’єктів довкілля для людини, класу, групи, суспільства в цілому, що визначається не її властивостями самими по собі, а їхнім залученням у сферу людської життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних відносин. Критерій і способи оцінки цієї значущості виражаються в моральних принципах, нормах, ідеалах, настановленнях, цілях. Розрізняють матеріальні, суспільно-політичні та духовні цінності; позитивні і негативні цінності.

Уявлення про цінності (добро, справедливість, норми моралі, прогрес, свобода тощо) є соціальними, національними і загальнолюдськими...”; 2) те, що має певну матеріальну та духовну вартість” [9, 179].

Ставлення – це система індивідуальних, вибіркових, свідомих зв’язків особистості з дійсністю, що відображають взаємозалежність потреб особистості з предметами, об’єктами та явищами навколишнього світу й утворюються на основі життєвого досвіду з урахуванням перспективи [2, 52].

Ставлення людини до здоров’я складається як оцінка і усвідомлення значення здоров’я в людському житті та в суспільно-історичній практиці. Воно означає, з одного боку, морально-духовну позицію людини щодо здоров’я, а з іншого – практичне втілення знань про способи його збереження, тобто фіксує об’єктивно існуючий зв’язок між здоров’ям людини і людиною [7, 279].

Спосіб життя – це одна з найважливіших біосоціальних категорій, які інтегрують уявлення про певний тип життєдіяльності людини. Вона характеризується особливостями повсякденного життя людини, які охоплюють її трудову діяльність, побут, форми використання вільного часу, задоволення матеріальних і духовних потреб, участь в громадському житті, норми і правила поведінки [3, 30].

Ведення здорового способу життя передбачає:

- прагнення до фізичної досконалості;
- досягнення духовної, психічної гармонії в житті;
- забезпечення повноцінного харчування;
- виключення з життя саморуйнівної поведінки (тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, гіподинамії тощо);
- дотримання правил особистої гігієни: загартування організму та його очищення тощо [1, 30].

Аналіз педагогічних досліджень дозволяє констатувати, що дослідники розглядають

сутність феномену “формування ціннісного ставлення до здоров’я”, як:

- позитивно забарвлене емоційне переживання суб’єктом своїх відносин з певним об’єктом, яке витікає з усвідомлення здатності цього об’єкта задовольняти певні потреби самого суб’єкта і яке виступає регулятором його включення у взаємодію з цим об’єктом навіть при наявності “перешкоджаючих чинників” (О. Смакула);

- системне і динамічне особистісне утворення, що зумовлене певним рівнем спеціальних знань, наявністю соціально-духовних цінностей, отриманих під час навчання та самоосвіти, виховання й самовиховання, мотиваційно-ціннісні орієнтації, які мають втілення у практичній життєдіяльності (О. Масалова);

- системне та динамічне психічне утворення особистості на основі ціннісно-мотиваційної сфери і сукупності знань про здоров’я, яке відображається у свідомо обраному способі життя (О. Єжова);

- усвідомлена потреба в здоровому способі життя і побудові проекту роботи над собою в напрямку відновлення, збереження і примноження здоров’я (О. Сухомлинова).

Таким чином, трактування феномена “ціннісне ставлення до здоров’я” відбувається з позицій розгляду його як системного й динамічного психічного утворення особистості; системи вибіркових зв’язків організму із факторами довкілля.

Аналіз наукової літератури дозволяє уточнити визначення феномена “ціннісне ставлення до здоров’я” як цілісної системи індивідуальних, вибіркових зв’язків особистості з різними явищами та предметами оточуючого середовища, що знаходить прояви у практичній життєдіяльності, емоціях і оцінках здоров’я.

Формування ціннісного ставлення до здоров’я у студентської молоді розглядається як створення системи виховання, яке забезпечує усвідомлення цінності здоров’я в житті людини і формує переконання у необхідності планомірно підтримувати і зберігати його для загального розвитку особистості шляхом дотримання здорового способу життя [6, 166].

Одним із чинників формування у студентської молоді ціннісного ставлення до здоров’я є позааудиторна діяльність.

Позааудиторна діяльність – це система спеціально організованих заходів, невід’ємна складова навчально-виховного процесу вищого навчального закладу, що реалізується з метою створення умов для інтелектуального, духовного, естетичного, етичного розвитку студентів, їхньої

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

самореалізації, задоволення потреб у вияві здібностей і нахилів, цілеспрямованої організації їхнього дозвілля, максимального задоволення пізнавальних і соціокультурних потреб [5, 65].

Шляхами формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді є:

1. Залучення студентської молоді до фізкультурно-спортивної діяльності (відвідування спортивних гуртків, секцій, участь у спортивних змаганнях, заняття спортом поза ВНЗ, спортивний історико-культурний туризм, професійний спорт та інші).

2. Засвоєння студентами філософської, методологічної, теоретичної інформації в галузі формування, збереження і зміцнення здоров'я.

3. Оволодіння студентською молоддю способами використання одержаної інформації для правильного вибору оздоровчих систем і практик у сфері збереження і зміцнення здоров'я.

4. Поглиблення знань про взаємозв'язки фізичного, психічного і соціального здоров'я; усвідомлення здоров'я як здатності до самозбереження.

5. Формування цінності здорового способу життя, сталої мотивації на дотримання його норм; уміння будувати і реалізовувати індивідуальну програму збереження і зміцнення здоров'я.

6. Дотримання рухового режиму, режиму дня, особистої гігієни.

7. Раціональне харчування; оптимальний режим праці та відпочинку.

8. Формування впевненості у собі, підвищення самооцінки; формування уміння попереджати і вирішувати конфлікти.

9. Дотримання культури спілкування; культури сексуальної поведінки.

10. Навчання способів профілактики шкідливих звичок (тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотичних, токсичних речовин); самозбереження здоров'я.

11. Опанування формами, засобами і методами збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді у подальшій життєдіяльності.

12. Формування уміння вести постійний контроль за станом свого організму.

13. Оволодіння способами використання одержаної інформації для правильного вибору оздоровчих систем і практик у сфері збереження і зміцнення здоров'я.

14. Використання активних, інтерактивних форм і методів, що зорієнтовані на особистісний розвиток і саморозвиток кожного учасника процесу освіти, вироблення творчого підходу до проблем, пов'язаних з формуванням ціннісного ставлення до здоров'я (експромт-диспути, лекції-

діалоги, дискусії, мозковий штурм, імітаційні та рольові ігри, тренінги, виконання навчальних проектів, конкурси студентських ідей, робота в малих групах тощо).

15. Підготовки кураторів академічних груп до формування ціннісного ставлення до здоров'я у студентів ВНЗ.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних пошуків розв'язання проблем. Подальшого вивчення потребує питання вивчення стану сформованості ціннісного ставлення до здоров'я у студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безруких М. М. *Здоровье-сберегающая школа* / М. М. Безруких. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. – 240 с.

2. Єжова О. О. *Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів: монографія* / Ольга Олександрівна Єжова. – Суми: Вид-во МакДен, 2012. – 412 с.

3. Колесов Д. Б. *Учителю о психологии и физиологии подростка* / Колесов Д. Б., Мягков И. Д. – М.: Просвещение, 1986. – 80 с.

4. Лавриненко В. П. *Социальное и биологическое в жизнедеятельности человека и некоторые вопросы здорового образа жизни* / Лавриненко В. П., Изуткин Д. А. // *Методологические и социальные проблемы медицины и биологии*. – 1981. – Вып. 3. – С. 42–50.

5. Пернарівська Т. П. *Формування у студентів готовності до гармонізації міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності: дис...канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання"* / Пернарівська Тетяна Петрівна. – К., 2015. – 236 с.

6. *Підготовка учнів інтернатних закладів до життєдіяльності у відкритому суспільстві: навч.-метод. посібник* / [Л. В. Канішевська, Л. В. Кузьменко, С. О. Свириденко та інші]. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2013. – 336 с.

7. *Психологія здоров'я [ученик для вузів / под. ред. Г. С. Нікіфорова]*. – Спб.: Питер, 2006. – 279 с.

8. Суценко Л. П. *Здоровий спосіб життя людини як об'єкт соціального пізнання: дис. ... філософ. наук: спец.: 09.00.03 "Історія філософії"* – Запоріжжя, 1997. – 185 с.

9. *Глумачний словник-довідник моральних та духовних понять і термінів: навч. посіб.* / [уклад. О. А. Біда, Н. В. Орлова, Л. І. Прокопенко, Ю. В. Тимошенко; за ред. Л. І. Прокопенко]. – Черкаси: Вид. від ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. – 244 с.

REFERENCES

1. Bezrukikh, M. M. (2004). *Zdorovesberegayushchaya shkola* [Health-saving school]. Moscow: Moskovskiy psikhologo-sotsialnyy institut Publ. 240 p. [in Russian].

2. Iezhova, O. O. (2012). *Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do zdorovia v uchniv profesiino-*

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia [Formation of value attitude to health in students of vocational schools: monograph]. Sumy: MakDen Publ. 412 p. [in Ukrainian].

3. Kolesov, D. B. (1986). *Uchitelyu o psikhologii i fiziologii podrostka* [Teacher on the psychology and physiology of adolescents]. Moscow: Prosveshchenie Publ., 80 p. [in Russian].

4. Lavrinenko, V. P. (1981) *Sotsialnoe i biologicheskoe v zhiznedeyatelnosti cheloveka i nekotorye voprosy zdorovogo obraza zhizni* [Social and biological in human life and some issues of a healthy lifestyle]. *Metodologicheskie i sotsialnye problemy meditsiny i biologii*. Vol. 3., pp. 42–50. [in Russian].

5. Pernarivska, T. P. (2015). *Formuvannia u studentiv hotovnosti do harmonizatsii mizhosobystisnykh vidnosyn u pozaaudytornii diialnosti* [Formation in students willingness to harmony of the people's problems in the course of the pose-auditorial activities]. *PhD thesis: specialty 13.00.07 "Theory and methods of teaching"*. Kyiv, 236 p. [in Ukrainian].

6. Kanishevska, L. V., Kuzmenko, L. V. & Svyrydenko S. O. (2013). *Pidhotovka uchniv internatnykh zakladiv do zhyttiediiialnosti u vidkrytomu suspilstvi: navch.-metod. Posibnyk* [Preparing students of boarding schools to life in an open society: Teacher's Manual]. Kirovohrad: Imeks LTD Publ., 336 p. [in Ukrainian].

7. *Psykhohiia zdorovia* (2006). [Health Psychology]. Uchenyk dlia vuzov – Textbook for Universities. (Ed.). G. Nikiforova StPb.: Piter Publ., 279 p. [in Russian].

8. Sushchenko, L. P. (1997). *Zdorovyi sposib zhyttia liudyny yak ob'iekt sotsialnoho piznannia* [Healthy way of human life as an object of social cognition]. *PhD thesis in philosophy. Specialty: 09.00.03 "History of Philosophy"*. Zaporizhzhia, 185 p. [in Ukrainian].

9. *Tlumachnyi slovnyk-dovidnyk moralnykh ta dukhovnykh poniat i terminiv: navch. posib.* (2006). [Explanatory Dictionary Directory of moral and spiritual concepts and terms: Teachers manual]. O.A. Bida, N.V. Orlova, L. Prokopenko, V. Tymoshenko; (Ed.). L. Prokopenko. Cherkasy: ChNU im. B. Khmelnytskoho Publ., 244 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.04.2017

УДК 378.095

Вікторія Жигірь, доктор педагогічних наук, професор
Бердянського державного педагогічного університету

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

У статті розглянуто особливості організації та навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі на основі використання в освітньому процесі навчально-методичних комплексів, розроблених відповідно до вимог державних освітніх стандартів нового покоління. Розкрито вимоги до структури та змісту таких комплексів. Обґрунтовується значення блоково-модульної структури навчально-методичного комплексу для формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: майбутні фахівці, навчально-методичне забезпечення, навчально-методичний комплекс, навчальний модуль.

Лит. 10.

Викторія Жигирь, доктор педагогических наук, профессор
Бердянского государственного педагогического университета

РАЗРАБОТКА УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ

В статье рассмотрены особенности организации и учебно-методического обеспечения профессиональной подготовки будущих специалистов в высшей школе на основе использования в образовательном процессе учебно-методических комплексов, разработанных в соответствии с требованиями государственных образовательных стандартов нового поколения. Раскрыты требования к структуре и содержанию таких комплексов. Обосновывается значение блочно-модульной структуры учебно-методического комплекса для формирования профессиональной компетентности будущих специалистов.

Ключевые слова: будущие специалисты, учебно-методическое обеспечение, учебно-методический комплекс, учебный модуль

Victoriya Zhyhir, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
Berdyansk State Pedagogical University

THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL COMPLEXES IN ACCORDANCE WITH THE STATE EDUCATIONAL STANDARDS OF NEW GENERATION